

3743 — 178
X — 112-75
M621 (38/75

Г1-ГФ1
099 562.1—3.4—398.2 (47.922)
• 587

АМИРАНИ

Грузинский мифологический эпос
Художник ВАХТАНГ ОНИАНИ

(На грузинском языке)

Издательство «Сабхота Сакартвело»
Тбилиси, Маражашвили, 5
1 9 7 5

რედაქტორი შ. ჯიჯიაშვილი, გამომცემლობის რედაქტორი ზ. წყნაძე, მხატვრულ რედაქტორი დ. დუნიანი, ტექნიკური რედაქტორი ვ. შავანიაძე, კორექტორი ი. შავანიაძე, გამოშვების წ. კაციაძე

კაბადიუ წამების 127/111-74 წ. ხელნაწილი დასაბამად 19/11-75 წ. ქართული ენის 72X108 ა. სიბრტყის ნაბეჭდი თანხა 12.6. საბრტყისობის თანხა 0,79. ტი 07546. ღირსი 20.000. წიკი № 892. ფილი 4 ნაწ. 15 კა.

გამომცემლობა «საბხთა საქართველო», თბილისი, მარაშავიძის ქ.

ამ წიკი და თანხა საქართველოს სსრ მინისტრთა საბჭოს გამოცემის განყოფილებას, პოლიტიკური და წიკის განხორციელების სფეროში კომიტეტის მეთაურობით გამოცემის განყოფილების მხარდაჭერით სტალინის კომისიისგან, თბილისი, ენის ქ. № 28. დაბეჭდა იერიხის სეზონის სტამბის, პლანეტის გამოსარი 52. მხატვარი დ. კაციაძე.

Набрано и сброшюровано в комбинате печати Главлитиздательского Государственного комитета Совета Министров Грузинской ССР по делам издательства, полиграфии и книжной торговли. Тбилиси, ул. Ками № 13. Отпечатано в типографии местной печати. Проспект Пшавишвили № 50.

საქართველოს
საბჭოთა
საბჭოთა
საბჭოთა

დაემეჩნით ორადე მავალითა, დამადსტურებელი ვარიანტების შედარებით შესწავლის გზით სიუჟეტური პასაჟების აღდგენისა და ვარიანტებისა.

მთელ რაჟ ვარიანტებში ამირანს ორი ძმა ჰყავს: ბადრი და უსუფი. როგორც უსუფი, ეს შემდგომდროინდელი დანამატია ასე მავალითად. ვნაურა ვარიანტი გვამცნობს: „უამის, უამისმნოს ამირანს თაჟი ზოკლოა“; ვასურ თქმულებაში ასეთი აღგოლია: ამირანს შებუნენ ბადრი და უსუფი, — ან უნდა მემოთ, ან უნდა შეემოთ, ზიამბა — გემოთ, უბახუხს მათ; სვანურ ვარიანტში პირდაპირ ნათქვამია, რომ ბადრი და უსუფი ამირანის ძმობილები არიან.

კლავ ვრთი მაგალითი:

სვანური თქმულების მიხედვით, ამირანი მონადირეობის ოქროსდინი ქალღვრების დაღის და ვიღაც მონადირის დარჯალანის შვილია. სხვა ვარიანტებისათვის ეს უცნობია, მაგრამ ზოგიერთი მათგანი მინც მიგვიჩინებს იმაზე, რომ ამირანის დედა ოქროსდინი ქალღვრებია. მაგალითად, ფიგურა თქმულებიდან ჩანს, რომ ამირანს ოქროს კბალი ედგა, და სწორედ ამ ნიშნით სცნობდნენ მას ღვებო. „ოქროს კბილი ალბათ ამირანს ოქროსნაწიანი დედასაგან აქვს დაჯოლი და დამკვლრებული“ (ივ. ჯავახიშვილი). აქვარი დეტალების მიხედვით შეიძლება ვივარაუდოთ, რომ სვანურ თქმულებაში ხარბუნელია ყველაზე ძველი ცნობა ამირანის შობილების შესახებ. აი, ასე ხერხდება თქმულების თავდაპირველი პასაჟების აღდგენა.

ნიშნდობილება, რომ ჰარფელმა ხალხმა საუკუნეთა მანძილზე გამოატარა და შეინარჩუნა ხალხური თქმულება, რომლის ცენტრშია ყვითი გმირი — ბიროტ არსებათა დაგუძნებელი მტერი და ქვეყნად ცეცხლის მიტანა! — ეს არის ამირანი, რომლის არსებაში ხალხმა საუკუნეთა იდეალები შეადგა და ჩააქსოვა. ხალხს ყოველთვის სჯეროდა, რომ ამირანი ცოცხალია, უკვდავი არსება. ოქროსდინი ქალის — დაღის შვილი ამირანი ქრისტეღმერთის ნათლულია. უნდა ვიფიქროთ, თქმულების თავდაპირველ რედაქციასი ქრისტეს ზავიერ რომელიმე წარმართობისდროინდელი დედაებმა იგნებოდა დასახლებული. ხალხის კეთილდღეობისათვის მებრძოლი ამირანი უძლეველია, დედაებრივმა ნათლიამ მას დანათლა „სიზარდე დაქანებული ზავისა. თირმეტყუელია ხარკანების დინე და მგლის მუხლი“; „ამირანი ისეთი ღონიერი ვახეა, რომ მიწას უძინებდა მისი ტარება“. სვანური ვარიანტის მიხედვით, ამირანმა ცხრა ოჯახი დაჯიდა და გამოაქვინა ხალხი, რომლის აწვევა, ფიგურა და თუშური ვარიანტებით, არაჟის შექმლო. ფიგურა

ღვანის ნათქვამია: „ამინ საღ იყავ, შავ ბადრი, როჟი ჩემ ხნალი წრთებოდა? ცა ქვედა, მიწა გრგვინავდა, სამქველო ვქანებოდა მქველები, მემქედებოდა ვრთმანეს ეფარებოდა“.

ამირანი ზორიტი სულების, აღმზიანის შექვიწროებულ არსებათა შემსუვრელია. იგი ვბრძვის ღვებებს — კაცის მქანებებს. გველვაებებს — სვანური ვარიანტის მიხედვით, გველვათა (ზოგ ვარიანტში — დევი) კლდის მათზე ხის და მატყლის ართავს, თითისტარდ ნაძვის ხე აქვს, ჯარად — წისქვილის ქვა იგი მხესაც ელაპავს, რასაც მხის დაბნელება მოჰყვება ზოლმე.

გარდა იმ სულელებთან ბრძოლისა, თქმულებაში აღწერილია მშვენიერი ქალის ზორიტი. ვარიანტებში ამ ქალს ეწოდება კანარი, ყამარი, ქეთუ და დედ-მამა ცანა ჰყავს. ფიგურა თქმულება გვამცნობს, რომ ქალის მამა ჰაჯ-ბატონია, ძლიერი ზეციური მხედრობა ჰყავს, ჰაჯ-მამაკუბასაგან შემდგარი. მას ქუდად წისქვილის ველაში აბურავს (მეზარადის დანიშნულებით). როცა ამირანმა ყამარი (კამარი) მითაცა, ვახზე ღრუბელი წამოიწია, — „ეს მამანემის ჯარი წამოვიდა და მისა ჩრდილიაო“, წამოიძახა ქალმა. „წინწკალი წამოვიწიათ“ და — „მამანემის ჯარი ზღვის გომოვიდა, იმათი ვეზის ნაშიაო“, ქარაშხალი ამოვარდა და — „ამამანემის ცხენება დაიღაღინა და ამოასუნთქესო“. დასძინა ზოტაც-ბულა მშვეთუნახავმა (ზოგი ვარიანტით, პარი ვამარის მამის ლამქარის მტვერია, წვიმა — ყამარის დედის ცრემლი).

თუ დავაკვირდებით კამარ-ქეთუ ქალის მამის ციურ ბინადრობას, მის ცეცხლისმფრქვეველ მეზარადს, ანუ ფარსა, მის ლამქარობის თვისებებს, რომ ზოლაშქრეთა დაბერა ტარისა სკვლის და ადარი დგება, უნებლეთ ფიქრად მოგვიკა, რომ იგი ზეციური არსების გამოხატულება უნდა იყოს. ერთ-ერთი იმ დედაებთან, რომელსაც ხევსურები ამბობენ ზოლმე, „ღრუბელთა საქმე აბარია“, ან წემას მოიყვანს ზოლმე, რომელიც ცეცხლს ადრქვავს დედანიწაზე და ქარიშხალს აწვეს ხოლმე ქვეყანას“ (ივ. ჯავახიშვილი). ქალის მამა დევიცა ამირანს და მათ შორის გაიზარტება სასტიკი ბრძოლა. ამირანი კლავს ღრუბელთა მბრძანებელს.

თქმულების ზოგიერთი ვარიანტი გვაუწყებს, რომ ამირანი ბოლის ვაკანდორდება და თვით ღმერთს გამოიწვევს საჭიდაოდ, რომ ვაშისცადოს — ვინ უფრო ღონიერი. ივ. ჯავახიშვილის სიტყვით, თქმულების პირველდელი აზრი და შინაარსი აქ დარღვილია: ხალხს აღარ ახსოვს, თუ რამ ვაკანდორება ასე ამირანი და როდის ვათამამდა იმდენად, რომ თვით ღმერთს შეებრძოლა. ანუ ის ახსოვს, თუ რა მოველია ზოტაცებულ ღრუბელთა უფლისა ქალს. იქნებ ამირანი მას შემდგომ ვაკანდორდა, როცა სწორედ

ეს ღრუბელთ და ქაჯ-ბატონის ქალი ციურთ კომიდიან მოიტაცა და ამ ბრძოლიდან ძღვეამისი გამოვიდა?

ამირანს დასაჯეს და კლდეს მიაჯაჭვეს.

ამირანის ვიზა (ანდა ფრთოსანი ყურწა) ლოკავს და ლოკავს რკინის ჯაჭვს, რომლითაც მისი პატრონია დაბმული და როცა ჯაჭვი მიწვრილდება, ამ დროს მკვლედი დიდ ზუთმბათს გრდელს დაკრავს კვერს და გაწვევტაზე შიშული ჯაჭვი ისევ სქელდება. ხვეულება იყო — დიდებუთმბათის ყველა მკვდელი კვერს დაკრავდა ვრდემლს, რომ ამირანს თაყი არ აქვდა. აქაც ავლია რაღაც თქმულებას, რადგან არა ჩანს — რას ერჩიან მკვდელები ამირანს! ივ. ჯავახიშვილის გამოკვლევის თანახმად, ქართულ წარმართობისდროინდელ დღეთა აღრიცხვაში ზუთმბათი „ცის დღე“ თულებოდა. იქნება ამირანის დასასჯელად კვერის დაკრავს დღე ზუთმბათი — „ცას დღე“ იმიტომ არის დაწესებული, რომ მან მოიტაცა ღრუბელთა ბატონის ქალი, რომლის სადღებელ დღედ ქართველობაში სწორედ ზუთმბათია არის განკუთვნილი? უპასუხა, მკვდლობის ხელოვნებასა და ამირანს შორის რაღაც კავშირი უნდა არსებობდეს და მკვდელებს რაღაც დაწესებული, ან უპაღურება უნდა კონკრეტულ ნაღვნილი ამირანის წინაშე, რომ ამირანს მათა შურისძიება სწავრიდა, ზოლო მკვდელებს ამირანის რისხვისა ეშინათ!

ამირანის მსჯავსო თქმულება ძველ საბერძნეთშიც იყო გაკრულბული: პრიმეთოსმა ციდან ცეცხლი მოიტაცა, რის გამოც დასაჯეს და კავკასიონს მიაჯაჭვეს. პრიმეთოსიც ამირანისებური ძალის ეგვიპტა და კლიოა საწყისის გამირი. ცეცხლის მოტაცება ორივე თქმულებისთვისაა ნიშანდობლივი, ოღონდ ამირანში უფრო პოეტურ სახეებშია ეს ამბავი გადმოცემული: ამირანს ხომ გლევის ქალღმერთი, ჰეპაქუნების ღვთაება შეუყვარდება! ამ ქალიხათვის აიჭრება ცაში ამირანი და უამარქალს, ცეცხლის სიმბოლოს, დღემოწაზე ჩამოიყვანს. პრიმეთოსმა კი ცეცხლი მოიპარა ზევსისაგან, კალითს ქვეშ დაწავა და ისე ჩამოიტანა. ამკარაა, რომ სტიქიონთა ბერსონიციონება ამირანისში ძველესქველია, ბერძნული ასპექტა კი მერმინდელ მითოლოგიურ პლანტებს ასახავს.

მცნეირებაში გამოთქმულია აზრი, რომ ბერძნული თქმულება პრიმეთოსის შესახებ ნახესხებაა. ჯერ კიდევ VI საუკუნის (ძვ. წ.) მწერალი ჰეროდოტე ჰერაკლედი აღნიშნავდა, რომ პრიმეთოსის შიით არაბერძნული წარმოშობისაა. ძველი ელინური ავტორები, ზოგლებული V—IV საუკუნეებიდან (ძვ. წ.), პრიმეთოსის თქმულებას კავკასიურად მიიჩნევენ; პრიმეთოსის მიაჯაჭვის ადგილაც კავკასიაა. ცნობილი ბერძენი გეოგრაფოსი სტრა-

ბონი დაუგვეზლად აღნიშნავდა, რომ ამ ბერძნული თქმულების სამშობლოდ კავკასია უნდა ვეღაროთო.

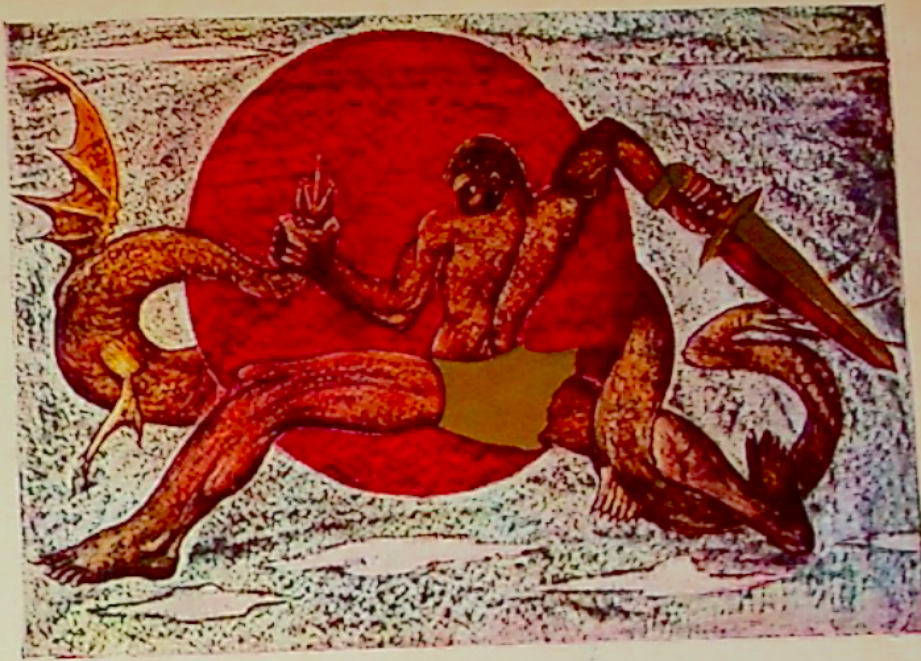
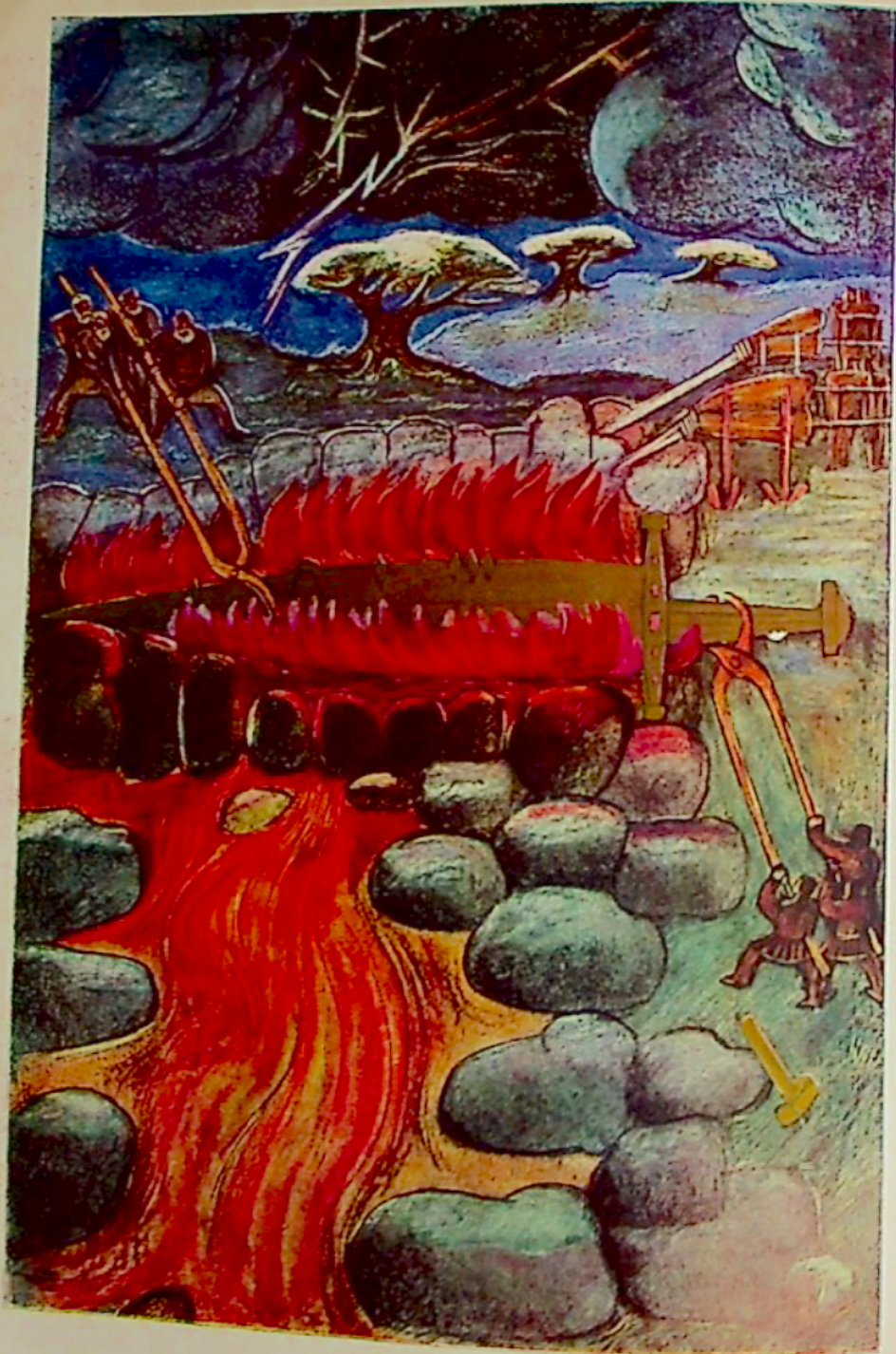
როგორც უკვე ამირანის თქმულების ბეჭი ვარაუტია შემორჩენილი. ამათგან შედარებით ცოტაა პრიონთი ვარაუტება, ხილო უმრავლესობა ლექსნარვეა; თავადან ბოლომდე გალქსელი თქმულება არ არის დადასტურებული; გალქსილია ცალკეული ეპიზოდები. პოეტური ადგილები ლექსნარვე ტანსტში მწვერვლებს წარმოადგენს, პროზა კი მათი შევსებარებული უელტეხილია, გადასასულელია; შინაარსის მხრივ მათ შორის სშირა დამხვევა: რასაც პროზა ვადმოგვემს, მასვე გაწვდის ლექსი. სხედამბევა კუთხეში გადართული ლექსება რომ დავთვლით, სტრაქიონთა რიცხვი ზუთასს არ აღემატება (3. ნაქიკანა „მიჯაჭველი ამირანი“, 1972, თავი მეექვსე). როგორა უნდა ვოცილოთ თავდაპირველად ამირანის თქმულება — ლექსი თუ პროზა? ამირანისის ცნობილი მკვლევარა 3. ნაქიკანა აღნიშნავს: თუ შევეცდებით სივრტეო მთლიანად ხალხური ლექსით წარმოვადგოთ და ამ მახნით ერთგვარ მონტაჟს შევმართავთ, აღმოჩნდება, რომ პრიონთ გადმოცემული სივრტეო უფრო სრულია და ლოგიკურია ვიდრე პოეტურა. ამას მახევი ისაა, რომ გალქსილია მხოლოდ ცალკეული ეპიზოდები და საგმირო შეზღუდრება, და ისინიც არა ბოლომდე; განსაკუთრებით ხელუბნებელია სივრტის ბოლო ნაწილი — მაჯაჭვა ეს ეპიზოდი, შეუბედავდ მისი ეპოსთან ორგანული კავშირისა, ლექსად არ ჰქვდება: ამირანის თქმულების ლექსი ვანრობრავად უფრო ახალგაზრდაა, ვიდრე პროზა; პროზა თანდათან ილქსებოდა და ადგილს უთმობდა პოემას, მაგრამ ეს შემოქმედებითი პროცესი კლასიკურ ხანამდე არ დასრულებულია, მერმე კი ძლიერმა საერი ლატერატურამ მოიუსწრო და შეადგინა იგი. საველისხშია, რომ პროზაული გადმოცემები ამირანისის თავდაპირველი სახის აღდგენაში ძალიან გვეშეუფა. ვვლახე უკეთ აქ მოჩანს თქმულებას უძველესი სახე და პერბონეების ფუნქცია ეს გარემოება საშუალებას გვაძლევს ვთქვათ, რომ ამირანის ეპოსის პირველი მხრთვი პროზაულია.

რუსულიც და მასხურებულმა მხატვარმა ვაბტანკ ონიანმა თავს იღვა ამირანის თქმულების ვარიანტთა ერთ თხრობაში მოქცევა და ამ დადებულ საგმირო ეპოსის დასურათება. ეს ცედა ვსოქრობთ, ქალზე სონტერესო და ისევე როგორც შიშივე სხვა წიგნები („ბეჭელი“ — 1967, „კოვერჯილი“ — 1969, „ლადღი“ — 1971). წინამდებარე წიგნიც ჩვენი თვალმეუღეაბა საგმირო ეპოსის მხატვრის თვლით გააზრების ნიშნად წარმოვადგინებ.

აკლემკისი შუთა ბიძინაძე

შატვალი ვახტანგ მენაქი

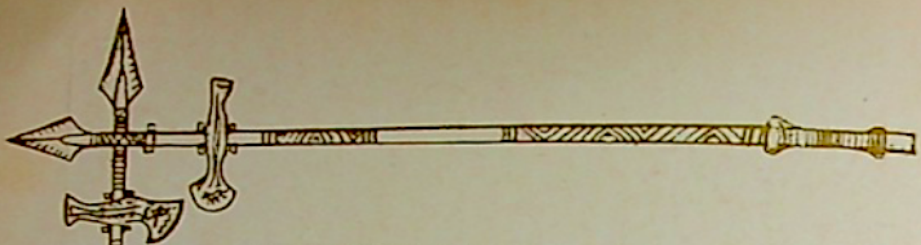

302

ჰ

თ: ჰეძი სმანდარხოთხოლან:.
 ცა ქეძედა: ძინა გზვიზნაუდა:.
 უსამქედღო უქანხოლან:.
 : ძქედღეძი: ძქედღეყობი:.
 : უთძანეთს უქანხოლან:

ერთ უღაბურ ტყეში ამართული იყო ციციპო, მალაღი კლდე-
ამ ტყის შაბლობად ცხოვრობდა მონადირე სულკალმახი.
სულკალმახი დროემიწეებით ნადირობდა აქა. ერთ დღეს
ბევრი სიარულის შემდეგ მონადირე მივიდა ამ კლდის ძირას.
კლდიდან რაღაც ხმა ზოესმა, ქალის კივილმა აკეცა. ამ კივილზე
სულკალმახმა მალა თხედა, მაგრამ წვერაზღე თვალი ვერ მიუწიო.
ასეა ზონადიმა და ვერ ავიდა.

დაღონებული მონადირე შინ დაბრუნდა. ცოლს უთბრა:
სელასთვის საგზალი მომეზადეო. თვითონ მჭედელთან მივიდა.
ერთი გუდა სატეხი და ერთი რკინის ბედა შეუკვეთა. დილისთვის
ცოლმა საგზალი მოუზადა მჭედელმა — სატეხი და ბედა.
აღმა მონადირე და ისევე ამ კლდის ძირში მივიდა. მოსდგა და
დაუწყო სატეხებს მიჭედვა კლდეზე. რამდენ სატეხსაც
მაჭედდა, იმდენ სატეხურს იკეთებდა. ზევით და ზევით
მიიწედა. მალე ბედაც გაუცვდა და ერთი გუდა სატეხიც
გამოიღო. კლდის თავზე ადწია. კარის მსგავსი შესავალი ნახა.
შევიდა. შიგნით გამოქვაბული იყო, გამოქვაბულში გასაოცარი
სილამაზის ოქროსთმაინი დალი იწვა. მომაკვდავი ქალღმერთი
სამინელა ტკივილისაგან იტანჯებოდა.

- აქ რა ძალამ მოვიყვანა, ბედნიერო მონადირევე!
- შენმა კვილმა მომიხიდა, კლდის ღედოფალი.
- თუ მოხედი, სიკეთე მაინც მივა, — უთხრა დალიმ.
- რა გავჭირვებია, რით დაგეხმარო?

— ცოლა ჩავიდინე, ღმერთქალბას ეუღლატე, მამაცი მონადირე
დარჯალანი შევიყვარე. სივეარულს ვერც ის წაუვიდა,
ლაზე ჩემთან დარჩა, მეორე დილას ეთხოვე, წასულიყო,
მონადირე არ დამთანხმდა. იმ დამესაც ერთად დაერჩით, მერე კი
უფრო შეკრად ვუბრძანე შინ წასეღა. ვუთხარი:
შენი ცოლი მეცარია, შენს კვალს გამოკვებე, რაიმე ხილათს
გადაგვიღებს-მეთქი.

— ჩემი ცოლი კოვლია, სბლში ძლივს დაფორთბავს, აქ რა
მოიყვანო! ამ დამესაც მონადირე ჩემთან დარჩა. დარჯალანის
ცოლმა ორი დამე ზოცადა. მესამე დღისათვის ქმრის კვალს გაჟევა.
კვალმა ჩემს გარეკელში მოიყვანა. გვერინა, ჩუხად მოგვეპარა,
გულმოდინმა ჩემი ოქროს მაკრატელი მონახა, ოქროს ნაწნავები
წამაჭრა და თან წაიღო. მეორე დღეს გამოგვეღვიძა. თავი მხატვ
მიმეჩვენა. მოვიხვი ბელი და ნაწნავი აღარ მქონდა.

— ჩემი ცოლე გქონდეს დარჯალანო, — ვუთხარი მონადირეს, —
ხომ გავაფრთხილე შენი ცოლი ამას გვიხამდა.

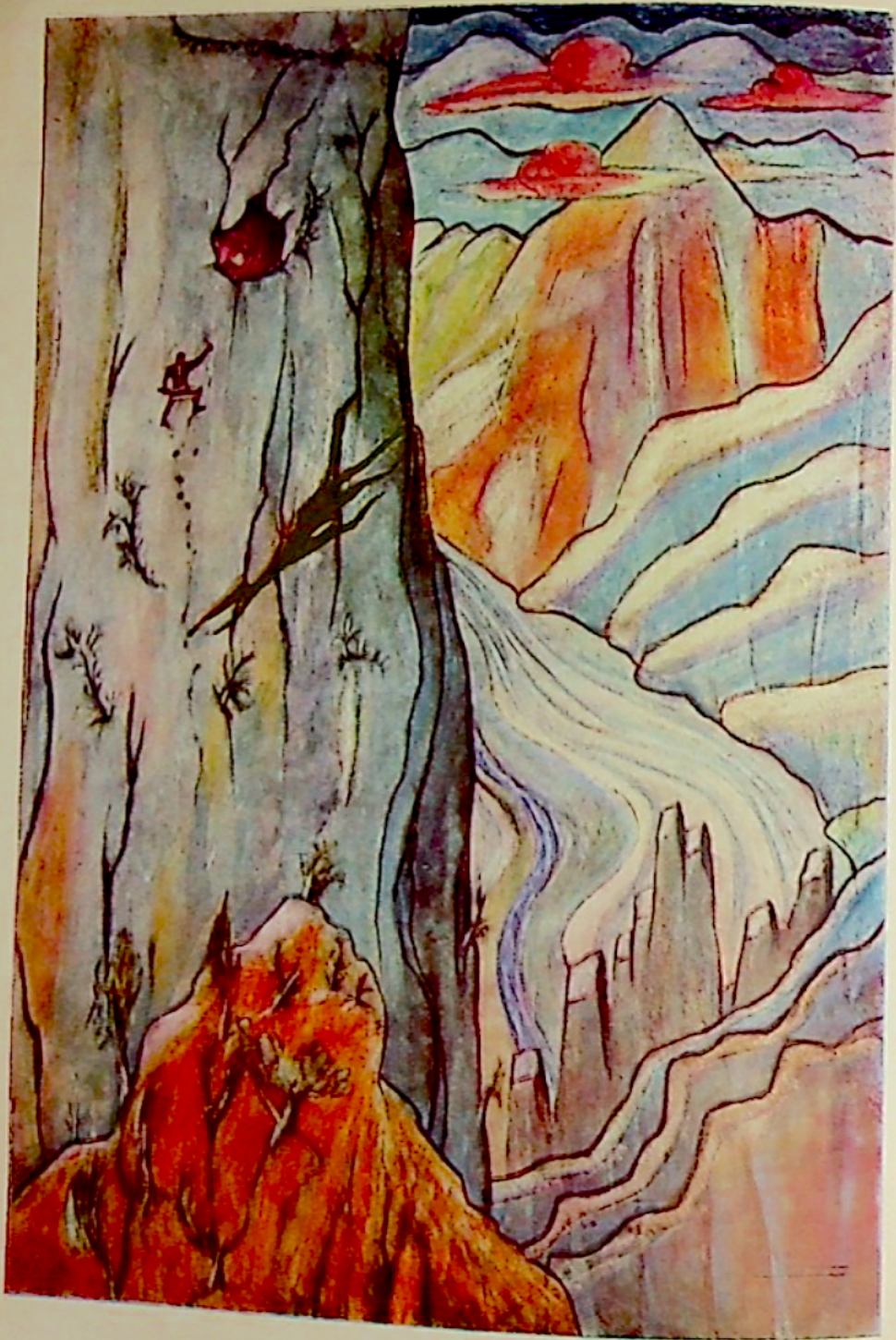

ცოლზე გაბრუნებული დარჯალანი შინ დაბრუნდა. ამის მერე
აღარც დაბრუნებულა. მონადირისაგან ბეჭეა ამევა. თმის
დაკარგული ძალაც დავკარგე. მშობიარობას ვერ შეუძლებ. —
ჩემი აღმასის დანით შეცვლი გამოიქვრი, ზვილი ამოაყვანე. თუ ეფი
ივლის ამირანი დაარქვი, თუ ქალი ივლის რაც ვინდა ის დაარქვი.
ჩემი შვილი გზირი გამოვა. ექ ჩემს შეცვლაში დრომდე დასცლოდა
ისეთი იქნებოდა, ღმერთს შეეხმოდა. ახლა ნაკლები იქნება.
შენ მაინც ასრულე რაც დაგინარო: როცა ჩემი შეცვლადან
გამოიყვან საში თვე დავაულის შეცვლაში ამოიფე, საში თვე კეროს
ფაშეში. რაც ღედის შეცვლაში დააკლა შეივლის და გამოიშვოს.
შეშდეგ ოქროს აკვანში წააწივ. აკვანი წაიღე და იამანის
წყაროზე დადგი. იქ გამოივლის შინი მონათლავი და მონათლავს.
სულკალმახი შეწუხდა, ვიჭრაზე უარი სთქვა, მაგრამ დალი მაინც
არ მოეშვა და მონადირე ძალეულებურად დათანხმდა. ზელების
კანკალით გაუჭრა დაღს შეცვლა. გამოიყვანა შხის მსგავსი ეფი.
მონადირემ წამოიყვანა ეფი ხახში. დაღის დაბარებული ყველა
ასრულა. მიიყვანა შეღმშიანი ურმა ოქროს აკვანით და იამანის
წყაროზე დადგა. იამანის წყაროზე გაშველ-გამოშველი
მიდიოდა, ხედავდნენ აკვანში მწოლარე ვამაწივლს და
ეკითხებოდნენ:

- ვინ არის შენი ღედ-შამა?
- ვინ არის შენი მონათლავი?
- ღედ-შამა არ ვიცი ვინ არიან, ჩემი მონათლავი კი თვითონ
ღმერთიაო.

ამ დროს ღმერთმა ჩამოიარა მანაც იგივე ქალბას:
— ვინ არის შენი მონათლავიო. — ჩემი მონათლავი თვითონ
ღმერთიაო. მამინ ღმერთმა მონათლა ამირანი: დაქანებული ზეაფის
შეუღრკელობა, თირმეტი უღელი ხარ-კამეჩის ღონე, მელის ზეხლი,
ბეჭეობაში სისაწედე და სიმეჩავე. ვაქკაცობაში ომი და
კირსახდელი დაანთლა: მისცა აღმასის ხანჯალი და დაუბარა:
— შეინახე, სანამ ძლიერ არ გაგივირდეს არ ამოიღო. ღმერთმა
დალოცა ამირანი: აქვევანზე შენი მომრევი ნეფეზე იქნებაო.
იამანის შერწყეულებმა დაიხახეს წყაროზე ოქროს აკვანი ღვას,
ბეჭეი თავის თავს თავად უუბნებდა ნანს. აკვანი თავისთავად
ირწყევა, თან მღვრის:
— ნანე ნანსა ნანო, შენ ოქროს აკვანო...
იამანის შერწყეულებმა ამირანს დატინე დაეწეეს,
ამირანს ეწეონ, ადგა აკვანადან და თვეები ურთმანეთს მიურახუნა.
წვლის ჰერქლები დაეშტვრია.

დაჯეიანდათ მოსულა მერწყულებს,
ახლა სხეუბი ვაჯუნა იამანა, ნახეთ რას შერებიალო.
ვერც ესინი მოზორდენე აკუნსა
ბოლოს იამანა უთხრა თავის ცოლს:

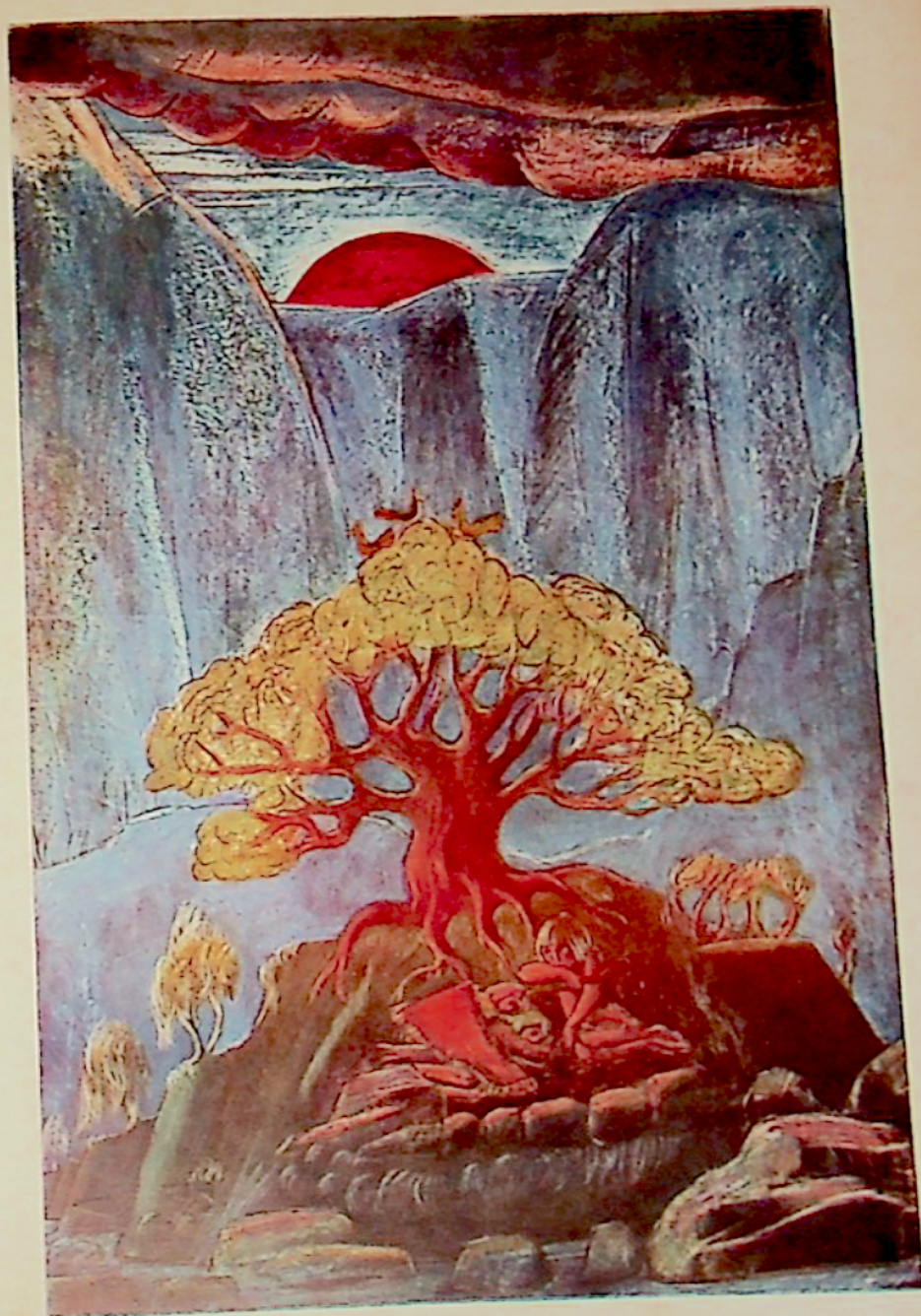
ანი ღაჯეიანს წყარონი,
ანი ღაჯეიანს კოკანი,
ანი ღაჯეიანს მერწყულნი!

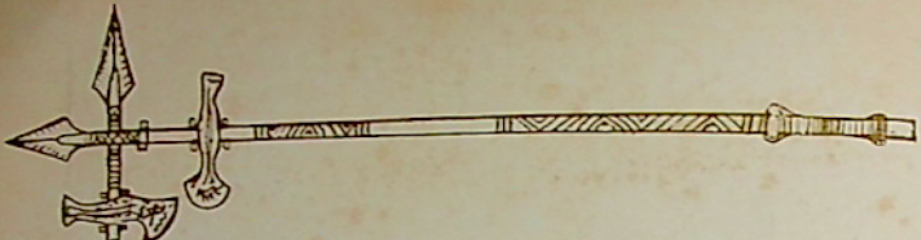
იამანა გული მოუვიდა ადგი და თვითონ წავიდა წყაროზე.
ნახა ოქროს აკანში მწოლარე ყმაწვილი, წელზემით ოქროა
წელს ქვემოთ—ვერცხლი, შუბლი მხისა აქვს, ტანი—ალვისა,
გაუბარდა: ეს ჩემი შეიღების უსიპისა და ბადრის ძმა იქნებაო.
აილო აკნით ვამწვილი და შინ მიიყვანა, იამანის ცოლს
გაუბარდა—უსიპისა და ბადრის აკნის ღამრწევად გაშობადვებო.
მეორე დღის იამანის ცოლი ძროხების შობაწველად წავიდა.
უსიპი და ბადრი აკანში ჩააწვიან. ამირანი შუაში ჩასვა.
დაუბარა: — აკნებში ურწიე ბადრსა და უსიპს, არ ატროო,
თორემ ვაი შენი ბრალიო. გულმოსულმა ამირანმა საღვთისი ნახა,
ერთი უსიპს უბნელია მეორე — ბადრს. ბავშვებმა ტირილი
შორთეს, დედას გულა მოუვიდა და დაუყვირა ამირანს:
თუ არ ღაჯეიანს ვაი, მოვალ და შავ დღეს დაჯეიანებო.
ტირის ჩემს შეიღებს შენ კი არა, დღის შეიღი ამირანიც
ვერ გაუბედავსო, ამირანმა დაბალო ხმით ჩაიდუღუნა: ეჰ,
ახლა არა ვარ, ისე კი დღის შეიღი ამირანიც ვარო.
ეს იამანის ცოლმა გაივინა, ძროხებს წველას თავი დაანება,
გახარებულმა ამირანი დაკოცნა, რძეში დაბანა, ქანონის
ნაჭერში აბედა. ამ დღის მეორე თავის შეიღებიდან არ
არნულა ამირანი, სხე თუ წლით, ამირანი დღით იზრდებოდა,
ათის წლისას ფიცებელი ომიც შეეძლო. იამანი და მისი
ცოლი სიბარულით აღარ არიან: ღმერთმა ამისთანა ძმა
გამოუგზავნა ჩვენს შეიღებსო.
სამი ვამწვილი წამოიზარდა. ჰაბუკობის ასაკში მოვიდნენ.
ყოველ ცისპარე დღეს გაელენ მინდვრად, ვეველს ლახავენ
ხეშით და ქვეშით მიამკლს. გალახულები შორიდან
შემოსიბებენ: თქვენ თუ კარგი ჰაბუკები ხართ, ჩვენ კი ნუ
გვცემთ, მამათქვენს იამანს თვალზე რა მოუვიდა, ის გაიგეთო.
შეცხუნებულმა ძმებმა ღვდასთან მიიბინენ და სთხოვეს:
რა ღაჯეიანსა ზამჩვენ იამანს თვალზეო. დედა პირველად არ

უძელებდა იამანის თვლის აზბებს; ასე მიუგო: იამანს
ყავილმა გაუფუჭა თვალიო. სხე თქვენ არ მომივლდე
იამანის თვალს არაფერა დამართოდებო. ორჯერ ამნაირი
პასუხი გასცა დედამ.
ახლა ამირანმა, უსიპისა და ბადრის სხე ბერბი იამანს:
მინდვრიდან გულმოსულად დამრუნებულმა დედას უბნებს:
ცხელი ჰაბუკები ვამოვაციებო. ამირანმა და უსიპმა
გამოიღეს ცხელი ჰაბუკები ერთი ერთი ძუძუზე შეადეს,
მეორე — მეორეზე. — გვიხსარი იამანის თვალის აზბები
ანიდა ძუძუებს დაგიწავთო. მამინ დედამ ვეველად ეამბო:
— როდესაც უსიპი და ბადრი დაგებდა, იამანს ერთი
დღეი ჩამეტყრა, ბეგარა დაგვადო, მოვიდა ეს დევი: ერთ-ერთი
ან უსიპი ან ბადრი მოითხოვა. თუ ამით ვერ შევლევთ,
იამანის ბარჯუნს თვალი მინდო. იამანმა შეიღი ვეღარ
ვაიმეტა. მის შავიერ თვალის შობრა არჩია და კიდევაც
მისცა. ამ აზბაში თავხარი დასცა ძმებს. შეუღდნენ
შეადეს დედას საბროლველად. იამანმა შეიღი ვეღარ
შეიღდისარი უმოენა შათთვის. იამანმა უმოენა. მოსწია
ამირანმა, შავრამ ვერ გაუძლო და გაუტყდა. მამინ ამირანმა
ცხრა ოჯა რკინა იშოვა, თავისი ხელით წაიღო მკვლელთან და
გააქვდინა, მეორე დღეს სამივენი დედას საბროლველად
წავიდნენ. იარუს იარებს, შორს მინდორში ერთ დევს შეხდნენ.
შეშენიერი ვაშლის ბალები აქვს. ვაშლის ხეებს ძირში
ცხვრები წყანან. დევმა ძმები დაინახა და შესძახა:
კარგი ჰაბუკები მამინ იჭრებთ, თუ ჩემს ვაშლის ხეებს ერთ
ვაშლს ჩამოგვებანებთ, მეორეს შეახამთო. უსიპი და ბადრი
ბეჭებს ეცადნენ, ერთი ვაშლიც ვერ ჩამოიგდებინეს.
ესროლა ამირანმა თავისი შვეილდისარი და ერთის შირით
ვაშლი ჩამოყარა, მეორის მხრით შეაყარა.
დედმა მეორედ უბნა: თქვენ თუ კარგი ბიჭები ხართ ამა სცადეთ,
ჩემი ფარიდან ერთი ცხვარი ააყენით და მეორე დააწვიეთ
თქვენს ნებაზეო. უსიპმა და ბადრმა ვერცერთი ვერ შეძლეს.
ამირანმა კი ჯერ ააყენა მთელი ფარა, შემდეგ ისე მაყრად
დასცა მიწას, კინაღამ მთელი ფარი ამოწვიდა. დედა ამხე
ვეული მოუვიდა. მოუწევა ფარას ბელი, ამირანიც შიგ მოატანა
და თავის ხახლში შევარა კარები მივიდნენ გამოკეტა.
უსიპი და ბადრი ცხრაკლიტულში ჩავეტა.
ვაშლად დევმა ოთხი ცხვარი მიხარმა. ბორცს თვითონ ჰამდა,
ძელებს კი სურეს უკან კუთხეში ყრიდა. აქ თავისი დაი

პეუდა დაბეულა, დაწილის წინ დევმა თქვა: ამაღამის ვახშაში
ეს იყო, ხვალ ჩემი საუხვე ამირანი იქნება.
დევმა დაიძინა ამირანი დევს დასთან შვიიდა და სთხოვა:
მასწავლე, დევი როგორ მოკლავო. დევს დამ უთხრა:
ჩემს ძმას სხვა არაფერა მოკლავს თუ არა მისი ხმალიო.
ხმალი ისე მაგრად არის ჩაგებული ზეთში, მარტო შენ ვერ
აწილელო. ჩემს ძმას აქვს ჯამბარა ის მოიტანე, ერთი
მისა წვერი ხმალს მოაბი მაგრად. მეორე წვერზე შე მომაკიდებინე
ხელიო. ორივე მოეწვეო და ხმალსაც აბოვილებო. ამ დროს
ხმალი იწილებს და ჩემი ძმა გაიღვიძებს, მაგრამ მე ვეტივვი:
არაფერაო და ვლავ დაიძინებს. როდესაც ხმალი ხელთ
ვექნება მიღი ჩემს ძმასთან. არაშეც და არაშეც არ დაკრა ხმალი.
მხოლოდ დადგევი კისერზე, თვითონ მოსჭრის თავსო.
დევს დამ ღმერთი სთხოვა ამირანს თავდებად, რომ როცა დევს
მოკლავდა მისთვის არაფერი ევნო და ცოლად შეერთო.
მისცა ამირანმა პირი და ჯამბარა მონახა. მოაბი ხმალს,
მეორე წვერი დევს დას მისცა. მოსწიეს ორთავემ.
ძლიეს ამოძრეს ხელიდან ხმალი. ხმალი ისეთი ზრიალი შორთო
დევს გაუღვიძა მაგრამ ისევე ჩაქცინა. ამირანმა ხმალი დევს
კისერთან შიტიანა. ხმალი დევს კისერს დაუწყო ჭრა.
შუამდე რომ მივიდა, მაშინ იგრძნო დევმა ტყვილი.
დაიწყო ფართბალი; მაგრამ ვეღარ წამოიღვა. დევს დამ
განთავისუფლება სთხოვა ამირანს; — თუ მასწავლი იამანის
თვალ ხად არის გაგანთავისუფლებო. დევს დამ უჩვენა
სახლის სვეტი. — მაგ სვეტში კოლოფი დევს, იმაშია იამანის
თვლიო. ამირანმა განთავისუფლებით გაანთავისუფლა დევს და,
მაგრამ ცოლობაზე უარი უთხრა.
გასტეხა ღმერთის თავდებობა.
დევებს ჰონება ამირანს და მის ძმებს დარბათ. რისი წაღებაც
შეიძლებოდა წააღეს, რისიც არა, დატოვეს. თვითონ
გზას გაუდგნენ.
გზაზე ამირანს მოჰვიდა, მანამდე ლეთითა ცხოვრობდა
საქმელი არ სჭირდებოდა, რაკი დევს ქალს ღმერთი უბსენა
და შიანც ცოლად არ შეირთო, შიშშიღმა შეაწუხა.
ძმებმა ერთ ხვეში კვამლი შენიშნეს. ამირანმა იქ წახვლა
მოინდობა. თურმე იქ ცხოვრობდა ამირანის მეორე მოკლული
დევს ძმა. ნისგან მიტოვებული მათი დაც იქ დაუხვდა:

აბა მოვიდა ის ვაჟი, რომელსაც ჩამოელოდი.

თუ აბს მომაკლევინებ, საღბინის შენ დამელოდა,
თუ აბს გამაშეებინებ, საჭიროს ჩემგან ელოდა.

ამირანმა შეპყვარა: ჯერ შავაშუთ და შერე რაც გინდათ
ის შექნითო.
ამირანს საკმელი მოუტანეს, კარვად რომ გამოძლა, დევი მოკლა,
დევს ქალი ხარად გადაიქცა ამირანი სცემს ხმალსა და
ხარი ცეცხლსა ჰყრის, ბოლოს შეპოქრა ამირანმა ხმალი
შუბლებში და წაიქცა ქალ-ხარი.
ძმებმა შენ რომ დაბრუნდნენ, ელა ეცათ: მათი სახლ-კარი
დევებს გაუქვლიათ, ნაცარტუტად უქცევიათ.
ჩაუჭრათ კრა ძმებს, დაღონებულს დღის სიტყვები
მოაფრინათ:
— შეილებო, დევებს მოვრადეთო! მაგრამ გზაზე ჭვას
ვინ აარიდებს შედამ ფეხს...
ბევრი ბეჩაობა გამოიარეს ძმებმა. სულ ციხე ჭვეშ
აღაშებდნენ და ათეხებდნენ. კერა-ნაყარი უნატრებოდათ:

ბადრი, უსიმი, ამირან თბლები მგლოვიარენი,
დევების დაშინებულნი, ჩაბალხელს ჩაფიყარენით,
ლველუ არ გვიანხავ, კრათ, საბალეს მოვიზარდენით.
ვინც კარგი ვიჯავა იბოლთა, ნაღმა დავეტანენით,
დედამ გვიბარა საბარლომ: დევებს ნუ შევერებითო,
თუ შევერებთ დევებსა, აფილ ნუ გავერებთო.
საშინი ჩვენ, საშინი დევები ჩაბალხელ შევიყარენით,
თავს მოუბედით ბალხის კარავთა, ბოლოში ვაფიყარენით,
იძისა ვერა გაეგეთ, ფარის ქვეშ მოვიბალხენით,
დავსბედით ღვინის სმაზედა, ზოთაყენის დავიტანენით.
ვინაც სვა ღვინო ჩვენთანა, ძმებურად ვაფიყარენით,
ვინაც არა სვა ღვინო, დაეკარით არ ვიწყადენით.
დევებს ბო არა უფილან, სულ ხმალი ქვეშ მოვატარენით!

გავიდა ხანი, გაიზარდა ამირანი, ისეთი ღონიერა გაბდა,
მისწას უძვიმღა მისი ტარება. უსიმი და ბადრი მშვენიერები
იყვნენ: უსიმს ბეჭებს შუა შვე ებატა, ბადრს — შოვარბ.

1) ცოტა კაცია ამირან, ცოტა სმა-ჭამა ეყოფა,
სადილად ბულა კაშენი, ვახშად არც ხამი ეყოფა...
ბადრი ქალსა პეავს ლამაზსა, საქმაროდ გამზადებულსა.

325

